

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Перегляньте. Як визначити художні засоби з програми ЗНО? Частина 2 / ZNOUA
<https://www.youtube.com/watch?v=cn2WxvhBy9Y>

Звернення	Риторичне звернення – це риторична фігура у формі звернення до абстрактних понять, неживих предметів або відсутніх людей як до присутніх. Воно здебільшого викликає певну експресію, часто містить оцінну характеристику, виявляє ставлення промовця до об'єкта звернення. НАПРИКЛАД: <i>Благословенна будь, моя незаймана дівчице Десно... Далека красо моя! Щасливий я, що народився на твоєму березі</i> (О. Довженко).
Роль звернення	Риторичне звернення надає тексту відтінок розмовного стилю, бесіди, полемічного діалогу, за яким уміщено розмірковування адресанта. НАПРИКЛАД: <i>О трибуно! Скільки дурнів сходило з тебе переможцями</i> (О. Довженко).
Порівняння	Порівняння – це риторична фігура, у якій словесне зображення одного предмета передається через найхарактерніші ознаки іншого, подібного до нього. Ознака може визначатися за кольором, формою, розміром, запахом, відчуттям, якістю тощо.
Роль порівняння	Порівняння допомагає промовцеві сконцентрувати увагу слухачів на найхарактернішому й найважливішому, виявити власне ставлення до предмета обговорення; активізує пам'ять й уяву слухачів, увиразнює мовлення. Порівняння вводять за допомогою сполучників (як, мов, ніби, неначе, неначебто та ін.) або без них. ПОРІВНЯЙМО: 1. <i>У Львові почуваш себе так, наче блукаєш подвір'ям стародавнього замку й казково торкаєшся минулого.</i> 2. <i>Львів – стародавній казковий замок.</i>

Практична частина

74. Прочитайте речення в обох колонках таблиці. Що спільного й відмінного між ними? У яких реченнях звертання передбачає відповідь, а в яких – ні?

1.	– Сину, може, вдруге не варто проситися на передову? – Мамо, якщо не я, то хто?	Тільки ти повертайся, солдате, мій по духу і прагненню брате! (А. Бінцаровська)
2.	– Мамо, ну як би я жив далі зі своєю совістю, якби знав, що міг допомогти й не допоміг своїм побратимам!?	Повертайся, татусю, з війни, повертайся живим! Я не втомлюсь щодня виглядати тебе у віконце... (В. Бричкова).
3.	– Синку, ну як там твоє навчання?	У вірності твоїх синів віднайдеши сили, Україно! (Н. Слободянюк).

Звернення – риторична фігура, що є висловленням, адресованим неживому предметові, абстрактному поняттю, уявній чи відсутній людині. Це звертання не передбачає реального контакту з особою, предметом або явищем, до якого звертаються; призначення його – привернути увагу читача й висловити ставлення мовця. Наприклад: *Не сумуй, козаче, не журися, воїне, ви святі герої на своїй землі!* (О. Федотов).

75. І. Прочитайте речення. Якою темою вони об'єднані? До кого звертаються автори? Чи всі звернення є риторичними? Відповідь обґрунтуйте.

1. Мій давній предку, б'ю тобі чолом за вдачу щиру, чесну і вогнисту, за те, що зло не називав добром і вірний був святому побратимству (*В. Крищенко*). 2. Поки на варті свободи такі, як і ти, ладні померти в нерівному лютому герці*, буде міцніти народ і думками рости, хлопчику юний з кривавою раною в серці (*Н. Данилюк*). 3. Мій мирний народ, ти зроду війни не жадав, і ласим не був на чуже, бо свого мав доволі (*Н. Данилюк*). 4. Народі мій, крізь площі і майдани ти проростаєш міццю у віки! (*Н. Данилюк*). 5. Ти ж, Богдане, із того дерева, з якого ріжуться королі (*Л. Костенко*). 6. Ну, що ж ти, братику, накоїв? Світ опери осиротив... Господні тішити покої своїм бельканто* поспішив (*Л. Пікас*). 7. Моя Україно, мій Києве-княже, ця юнь безборонна за тебе поляже, щоб ми їх посвяти не смівши забути, своїм воскресінням помстились за Круті (*Б. Стельмах*). 8. О рідна Мати-Україно, благословенна з матерів, клянемося тобі уклінно життям і долею синів – у цій Аскольдовій могилі, де Володимирська гора, ми їх, померлих, схоронили, та воля наша не вмира! Вона здіймає гори-хвилі, як гнів ревучого Дніпра! (*М. Щербак*). 9. Сонце моє відважне, лицарю ясноокий! Без тебе тривожно і важко, та хто нам поверне спокій? (*А. Царук*).

ІІ. Яким героїчним сторінкам української історії присвячені ці поетичні рядки? Що вам відомо про них? Кого з героїчних постатей ви впізнали?

Один зі способів розвинути думку про предмет – порівняти його з іншим предметом.

Порівняння – це зіставлення одного предмета з іншим, що надає описові особливої уявності й образності. Наприклад: *Сини ідуть за обрї далекі, не залишають звісток і адрес, немов підбиті кулями лелеки, плывуть у синій купелі небес* (*Н. Данилюк*).

У риторичі розроблено рекомендації щодо вживання порівнянь:

1. Матеріал, який використовуємо для порівняння чого-небудь, має бути ясным, зрозумілим і доступним аудиторії, якій пояснюємо.

2. Не варто порівнювати очевидно схожі між собою предмети чи дуже близькі. Наприклад, *не можна говорити, що дощ, як сніг; річка, як океан; карась, мов сом; гай, мов ліс тощо*. Порівнювані предмети на перший погляд повинні здаватися зовсім різними.

3. Порівняння мають бути оригінальними. Не потрібно користуватися відомими літературними порівняннями чи розмовними шаблонами: *красива, мов калина в лузі; легкий, як пух*.

4. Використання порівнянь недоречне, якщо мовець схвильований, обурений чи розгніваний.

76. І. Прочитайте речення. Випишіть із них риторичні порівняння. Чи дотримано рекомендацій добору їх?

1. Не стало сина України – він українською й співав, свої пісні, мов ті перлини, він Україні дарував (*Г. Тарасовський*). 2. Рідна мова моя, в тобі сила козацька, вільний подих степів, осяйна далечінь. Проведуть бандуристи по

струнах зенацька, і злетиш ти, мов сокіл, в ясну височінь (І. Калиниченко). 3. А поки кобзарі укупі безборонно, поповнюють архів, готують товарняк. В нажаханих дерев за ніч сивіють скроні, бо тягнеться уздовж траншея, мов струна (Н. Янушевич). 4. Йде, вдягнувши стареньке пальто, і сама – ніби горлиця сива (В. Крищенко). 5. І моторошно так, що дихати несила... Задобрили бійці порожні шлунки ям. Та ж кобзи, мов жінки, під серцем тих носили, хто залишив пісні у спадок солов'ям (Н. Янушевич). 6. Тут краєвиди, ніби вишиття, а шепіт лісу чистий, як молитва, він береже минулі дні звитяг мого народу у завзятих битвах (Н. Данилюк). 7. На Аскольдовій могилі – снігу, наче цвіту (В. Ярош). 8. І, мов з корінням вирвані дерева, лишайуть по собі глибокий шрам. Сини ідуть тримати наше небо, щоб дати шанс усім новим життям (Н. Данилюк). 9. За Ніжином – станція Крути, – хвилинна зупинка, яку не можна ніяк поминути, мов долю жорстоку, тяжку (О. Ющенко).

II. Дайте відповіді на запитання й виконайте завдання:

1. Кого зі співаків можна вважати героями? Чому?
2. Що вам відомо про трагічну загибель кобзарів України? Чому ці митці та їхні твори були небезпечними для влади?
3. Кого Вадим Крищенко називає *горлицею сивою*?
4. Назвіть метафори, які є в реченнях.

77. Доберіть і запишіть кілька порівнянь до кожного слова. Усно складіть з ними речення.

Красивий, немовби ...
 Розумний, як ...
 Голос, нібито ...
 Сильний, неначе ...
 Відважний, як ...

78. 1. Прочитайте вірш. Якій історичній події він присвячений? У чому полягає героїзм учасників бою під Крутами?

День помирав, як недобитий лебідь,
 Ніч перейняла невимовний біль.
 Здрігались зорі в сполотнілім небі
 І тихо падали в криваву заметіль.
 Стогнали Крути і молився вітер,
 Цілюючи скривавлені сліди:
 Вас мало, діти, вас так мало, діти,
 Супроти п'яної московської орди.
 В пекущий сніг... Навзнак... Не на коліна.
 Заплакав місяць в зоряну блакить.
 Всі – як один... Кріпися, Україно,
 Хоч їхня смерть вовік не відболить...
 О. Яворська

Домашнє завдання

Виконайте один із варіантів домашнього завдання:

81. Напишіть есе «Крути в моїй пам'яті», у якому використайте риторичні фігури.

82. Уважно розгляньте «Книгу пам'яті полеглих за Україну» за цим покликанням: <http://memorybook.org.ua>. Зверніться до героїв зі словом вдячності. Підготуйте презентацію «Герої твої, Україно», у якій розкажіть про загиблих земляків.

83. Випишіть з українських поезій 7 речень з риторичними зверненнями. Поясніть роль їх.